

Tranvård vid Pulken

2018

Vad roligt att du vill vara med och hjälpa till som Tranvärd!

De senaste åren har cirka 15 000 besökare kommit till Pulken under ett par veckor i mars-april för att njuta och fascineras av tranorna som mellanlandar för att äta och vila på sin väg mot häckningsplatserna runt om i Sverige, Norge och Finland. Som Tranvärd kan du ge besökarna möjlighet att uppleva mer, både vid Pulken och i resten av Vattenriket genom att visa i tubkikare, svara på frågor och berätta om tranor och Vattenrikets fina natur på andra besöksplatser.

I det här häftet har vi samlat information som är bra för dig att känna till när du är Tranvärd. Tveka inte att höra av dig till naturum@kristianstad.se om du har frågor som du inte hittar svaret på här.

Tack för att du är med och hjälper till vid Pulken!

Foto på tranor vid Pulken på framsidan: Patrik Olofsson/N

Innehåll

Pulken – historia, naturreservat och utemuseum.....	6
Pulken – en del av Vattenriket	6
Vattenrikets besöksplatser	6
Utemuseer	6
Naturum Vattenriket	6
Pulken – tranornas Bed & Breakfast.....	7
När rastar tranorna vid Pulken?	7
Hur länge har tranorna rastat vid Pulken?.....	7
Varför samlas tranorna just vid Pulken?.....	7
Varför matas tranorna vid Pulken?.....	7
Vilka ingår i trangruppen?	7
När matas tranorna?	8
Hur mycket äter tranorna?	8
Vem bekostar maten vid Pulken?	8
Stannar alla tranor på matningsfältet vid Pulken?.....	8
Pulken – ett bra exempel på biosfärarbete.....	8
Tranan – kort fakta.....	10
Trandansen	11
Hur ser trandansen ut?	11
Varför dansar de?	11
Webbsida om trandans	11
När startar dansen?	11
Följ tranorna via Vattenrikets webbkamera.....	11
Övervintring, flytt och häckning.....	12
Var häckar tranorna?	12
Hur många häckar i Vattenriket?.....	12
Flyger tranorna till Hornborgasjön efter att de har varit i Vattenriket?	12
Flytt i flock på hög höjd	12
Hur snabbt flyger tranorna?	13
Var övervintrar tranorna?	13
Vilken väg flyttar tranorna?	13

Räkning och statistik.....	14
Hur räknas tranorna?	14
Hur många tranor brukar rasta vid Pulken?	14
Hur många tranor är här just nu?	14
Tranobsboken	15
Hur många besökare brukar njuta av tranor vid Pulken	15
Ringmärkning	15
Varför ringmärks tranor?	15
Var ringmärks tranorna?	15
Vad betyder färgerna på ringarna?	15
Om du ser en ringmärkt trana	15
Lästips för dig som vill veta mer om tranor	16
Andra fåglar vid Pulken.....	17
Storken.....	17
Liten svensk – dansk fågelordlista	17
Värdskap	18
Vad representerar du när du är Tranvärd?.....	18
Gott tranvärdskap.....	18
Praktisk info	19
Låst förvaringsutrymme.....	19
Ficklampa.....	19
Tranvärdsjacka	19
Tubkikare	19
Första hjälpen	19
Anslagstavla och broschyrer	19
Tömning av toaletter och städning	19
Parkering.....	20
Grillning.....	20
Adresser.....	20
Telefonnummer	21

Pulken – historia, naturreservat och utemuseum

Pulken är ett strandängsområde vid Helge å en knapp kilometer väster om Yngsjö. Sedan 2009 är området ett naturreservat. Namnet Pulken kommer från ordet pulk eller pylke som betyder liten vattensamling. Det som idag är fuktiga strandängar med mer blöta partier var fram till 1775 den grunda sjön Yngsjön. När Kristianstad anlades som en fästning i början av 1600-talet fraktades gods på pråmar i ån. För att slippa fara genom den grunda sjön grävdes kanalen Graften. Idag avgränsar den naturreservatet i norr.

Vintertid sväller Helgeån ut och täcker ängarna med näringsrikt vatten som gödslar markerna. Lantbrukare har tagit tillvara gräset och låtit djuren beta här i hundratals år. De regelbundna översvämningarna har tillsammans med bete och slåtter skapat en speciell växtvärld med ett rikt fågelliv året runt.

Under 1900-talets senare del upphörde betet och slåttern och ängarna växte igen. I början av 1990-talet restaurerades strandängarna för att åter ge plats åt örter och häckande fåglar. 1994 invigdes Utemuseum Pulken i områdets norra del med information om markernas historia och värdefulla växt- och djurliv. Från utsiktstornet kan du njuta av utsikten och fågellivet. Tornet är tillgängligt för rullstolsburna via en lång ramp och här finns en handikappanpassad toalett.

Pulken – en del av Vattenriket

Vattenrikets besöksplatser

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike utgör 80 % av Kristianstads kommuns yta och sträcker sig från åsarnas skogar över våtmarker, åkrar, åar och sandmarker till sanddyner och strand ut i havet i Hanöbukten. För att göra Vattenrikets härliga natur lätt att komma ut i finns idag 22 besöksplatser med informationsskyltar, markerade vandringsleder, fågeltorn, bryggor och spänger runt om i området. Du hittar dem på kartan i broschyren "Vattenriket året runt" och i utflyktsguiden. På Vattenrikets webbsida (under "landskapet – besöksplatser") och i utflyktsguiden kan du läsa mer om de olika besöksplatserna.

Utemuseer

Sex besöksplatser har mer information om platsens natur och kulturhistoria än andra. De kallas utemuseum. Pulken är ett sådant. De andra är Hercules, Åsums ängar, Sånarna, Kanalhuset och Äspet.

Naturum Vattenriket

Naturum Vattenriket i Kristianstad är besökscenter till hela Vattenriket. Där får besökaren hjälp att hitta ut i området och får veta mer om vad som finns att uppleva vid olika tider på året. Många som kommer till Pulken har bara hört talas om tranorna och har ingen aning om att de är i Vattenriket och att det finns mer att upptäcka. Tipsa dem gärna att åka till naturum och andra besöksplatser!

Pulken – tranornas Bed & Breakfast

Pulken har under de senaste åren blivit Kristianstadsbygdens främsta lokal för rastande tranor. På ett fält bredvid utemuseet matas tranorna när många anlänt till Vattenriket. Vid Pulken kan de både äta, tvätta sig och sova i lugn och ro.

När rastar tranorna vid Pulken?

Flest fåglar rastar vid Pulken under vårsträcket i slutet av mars och början av april. Under höststräcket tillbaka söderut rastar ett mindre antal tranor vid Pulken. Tranor som flugit från Tyskland under dagen brukar anlända tidigt på kvällen. Många stannar ett par dagar för att vila och äta innan de flyger vidare. Dagar när solen värmer marken och varm luft stiger passar många tranor på att lyfta på de varma uppvindarna och flyga vidare norrut.

Hur länge har tranorna rastat vid Pulken?

När utemuseet invigdes 1994 rastade inga tranor där. I utställningen fanns därför inte ett ord om tranor. Däremot var de restaurerade strandängarna fina rast- och häckplatser för en mängd andra fåglar. Under slutet av 1990-talet ökade antalet tranor i Vattenriket. Efter ett tag hittade de till ängarna och de grunda vattensamlingarna vid Pulken. Matningen kom igång 2007. Sedan dess har antalet tranor ökat varje år. När Pulkens utställning nyinvigdes 2013 var information om tranorna en självklar del.

Varför samlas tranorna just vid Pulken?

Vattenriket ligger en dagsflygtur bort från kustområdena i Tyskland och Polen där de flesta tranor som kommer till Pulken senast rastade. När de anländer är de trötta och hungriga. Tranorna vill gärna stå i grunt vatten när de sover så att de hör om räven kommer och attackerar dem. De vill också kunna dricka och tvätta sig efter att de ätit. Vid Pulken finns grunt vatten i närheten av tornet och matningsfältet. Toppen tycker tranorna! När det börjar skymma vandrar tranorna ned till vattensamlingarna för att sova och går därför längre från tornet.

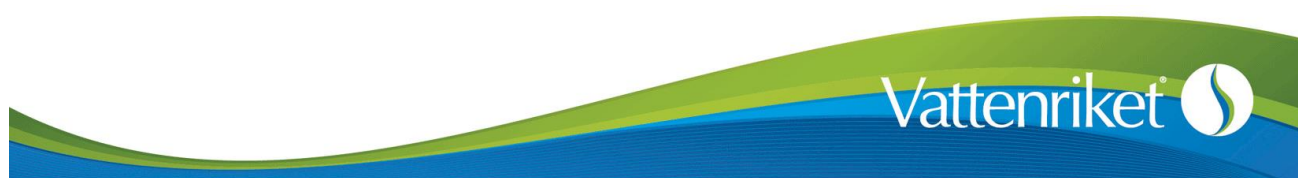
Varför matas tranorna vid Pulken?

Tranorna matas vid Pulken för att lockas från lantbrukarnas nysådda fält runt om i Vattenriket.

Traktens lantbrukare fick stora problem när allt fler tranor landade på åkrarna och åt upp utsädet. 1997 bildades en trangrupp för att försöka hitta en lösning som var bra för både tranor och lantbrukare. Matning med olika metoder testades på olika platser men tranorna fortsatte landa på åkrarna. När ett fält bredvid utemuseet blev tillgängligt för matning 2007 och korn lades ut med traktor stannade äntligen tranorna kvar på fältet för att äta. Lösningen fungerar för alla - tranorna blir mätta, lantbrukarnas fält lämnas att gro och besökare kan uppleva tranorna med bra utsikt från tornet!

Vilka ingår i trangruppen?

I trangruppen sitter representanter för många olika intressen; lokala lantbrukare, Länsstyrelsen Skåne, Kristianstads lagerhusförening (KLF), Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Vattenriket och Kristianstads kommun, Nordöstra Skånes fågelklubb, Naturskyddsföreningen i Kristianstad, Skånes naturvårdsförbund, jägarförbundet, skadevärderare, gåsakarl och forskare från Högskolan

Kristianstad. Idag diskuterar gruppen även problem och lösningar som har med gäss att göra och har därför bytt namn till "Gåsgruppen för förvaltning av gäss och tranor på Kristianstadsslätten".

När matas tranorna?

Det är trangruppen som samordnar när matningen ska börja, vilket normalt brukar bli när lantbrukarna i bygden börjat så. När lantbrukaren Ulf Börjesson kör med traktorn fram och tillbaka och sprider ut korn på matningsfältet kommer tranorna och vill äta. När det är flera tusen tranor matas de en gång på morgonen och en gång på kvällen. Matningen sker när lantbrukaren har tid att köra ut. Kvällstid blir det oftast runt 17-18-tiden. Om det är väldigt många tranor på fältet kan matning ske tre gånger under dygnet.

Hur mycket äter tranorna?

En vuxen trana äter cirka 3 hg korn per dygn. När där är många tranor går det alltså åt mycket mat! Medlemmar i Nordöstra Skånes Fågelklubb räknar antalet tranor ungefär var tredje dag på uppdrag av trangruppen. Resultaten ligger sedan till grund för mängden korn som sprids på fältet. I tabellen nedan ser du hur mycket korn som lagts ut på fältet de senaste åren:

Ton korn utlagt på matningsfältet vid Pulken under transäsongen i mars och april 2013-2017.					
År	2013	2014	2015	2016	2017
Ton korn	12,5	27	44,5	30	49

Mängden korn anpassas som sagt efter hur många tranor som finns på matningsfältet och det varierar från dag till dag och från år till år. I avsnittet "Räkning och statistik" hittar du information om antalet tranor vid Pulken.

I ett annat viktigt våtmarksområde i Sverige, Hornborgarsjön i Västergötland, rastar många fler tranor än vid Pulken varje år. På matningsfälten runt Hornborgarsjön läggs årligen 150 ton korn ut!

Vem bekostar maten vid Pulken?

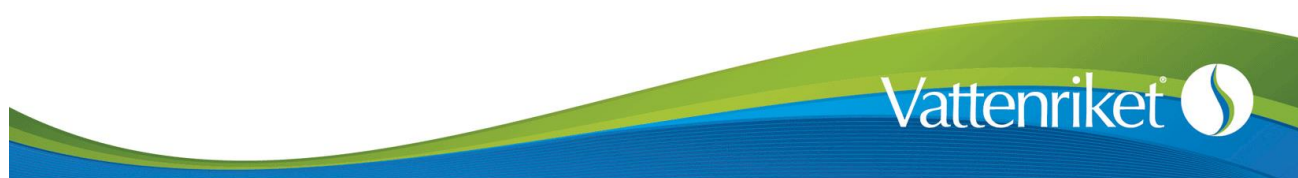
Trangruppen i Vattenriket ansöker om viltskadeförebyggande medel från Naturvårdsverket via Länsstyrelsen. Dessa medel täcker kostnaderna för den matande lantbrukarens arbete och traktorkostnader, arrende för matningsfältet, kostnaderna för koordinerande arbete och hälften av kornet som sprids på fältet. Den andra halvan av matkostnaden sponsras av Kristianstads lagerhusförening (KLF) som ägs av lantbrukare i nordöstra Skåne och västra Blekinge. Det är alltså delvis traktens lantbrukare som bekostar tranmaten.

Stannar alla tranor på matningsfältet vid Pulken?

Nej, fortfarande ger sig en del tranor iväg till andra åkrar, men de allra flesta stannar. Förr var problemet stort och när lantbrukarna skrämde iväg tranorna från sina fält flög de till grannens. De var inte välkomna på någon åker. Nu är de välkomna vid Pulken. Blir tranorna alltför ovilliga att lämna omkringliggande åkrar kan lantbrukarna få skrämsehjälp av en gäsa-/trankarl som ingår i trangruppen.

Pulken – ett bra exempel på biosfärarbete

I ett biosfärområde arbetar människor tillsammans för att skapa en hållbar samhällsutveckling där alla organismer som bor i ett område kan leva tillsammans i harmoni med varandra. Det finns cirka

700 biosfärområden i världen och Vattenriket är ett av fem i Sverige. I Vattenriket arbetar vi med mottot "Bra för natur och människa" framför ögonen när vi genomför olika projekt i området. Vid Pulken har människor med olika intressen mötts i dialog och samverkan och vänt problem till en lösning som är bra för både tranor, lantbrukare och fågelintresserade. Idag kan vi glädjas åt tranorna samtidigt som de kan äta sig mätta och vila ut tillsammans vid Pulken. Det är ett av flera goda exempel på bra biosfärarbete!

Du kan läsa mer om biosfärbetet i Vattenriket på www.vattenriket.kristianstad.se/projekt/

Foto tranmatning: Sussie Söderlundh

Tranan – kort fakta

Höjd: Tranan är Europas högsta fågel. Den kan bli upp till 1,3 meter hög.

Vikt: Vuxna tranor väger 4-7 kg.

Vingbredd: 1,80 – 2,25 meter.

Äter: Det mesta! De matas med korn men äter också gärna andra frön och grodor, insekter, ägg och fågelungar. Och annat gott, som potatis, sniglar och små däggdjur. Fisk också, om de lyckas fånga en! På vintern lever många till stor del av ekollon i Spanien.

Skillnad hona och hane: Honan och hanen är väldigt lika i utseende för oss människor. Ser du två vuxna tranor (grå fjäderdräkt) gå tillsammans är gissningsvis den mindre av dem en hona. I övrigt är det svårt att se någon skillnad.

Könsmogen: vid 3-4 år.

Livspartners? Ja, de bildar ofta livslånga par. Om en dör letar den andra upp en ny partner.

Lerinpackning: När tranan ska ruva smörjer den in sig i brun dy för att kamouflera sig.

Ruvning: Föräldrarna hjälps åt att ruva äggen i en månads tid.

Antal ägg: Oftast två.

Flygskola: Tio veckor efter kläckning har ungarna lärt sig att flyga.

Hur gammal kan en trana bli? Den äldsta tranan som ringmärkts i Sverige var över 24 år när den sågs senast i Tyskland 2013. Genomsnittlig ålder är runt 15 år.

Släktingar? Det finns 15 olika arter av tranor i världen. I Sverige finns en av dem.

Släkt med storken? Nej, inte heller med hägern.

Varför har vissa röd färg på huvudet medan andra är brungrå?

Det röda fältet på tranans hjässa/nacke är naken hud som de kan dra ihop till en liten plätt eller sträcka ut långt ner längs nacken. När den är utsträckt och syns tydligt och tranan samtidigt reser upp plymen av fjädrar visar fågeln sin höga status eller upphetsning. Om en trana saknar röd färg på huvudet och samtidigt har bruna nyanser i fjäderdräkten är det en ungfågel.

Var tar plymen i rumpan vägen? Plymen som syns bak på stående fåglar är inte stjärtfjädrarna utan prydnadsfjädrar som sitter på olika ställen på vingarna. När vingarna fälls ut försvinner den stora plymen spårlöst!

Trandansen

Hur ser trandansen ut?

Trandans är ett uttryck vi människor hittat på och de flesta menar när tranorna springer, skuttar, snurrar, sparkar med benen, flaxar med vingarna och slänger med halsarna. Tranan dansar både enskilt, parvis och i familj.

Varför dansar de?

Deras beteende är ett sätt att stärka banden mellan makar och familjegrupper. Det är alltså varken knutet direkt till parning eller till aggression.

Webbsida om trandans

För den som vill veta mer om tranornas sociala beteende finns en fin webbsida som konstnären Carl Christian Tofte och hans sambo Jessica Hjort har satt upp; <http://grusgrus.tofte-hjort.com/> De bor vid Pulken och har studerat tranornas beteende och försökt tolka vad de olika rörelserna kan betyda. De har även gjort en fin folder om trandans som säljs på naturum.

När startar dansen?

Tranorna kan dansa när som helst under tiden de rastar vid Pulken. Bäst och säkrast ser man dansande tranor på morgonen och vid kvällningen. En danssekvens kan vara mellan ett par sekunder till en minut, så det gäller att studera dem för att få syn på det. I en stor flock tranor är det nästan alltid någon som är igång. Ett tips är att följa en trana som precis landat för då är det vanligt att de tar några glädjeskutt som för att tala om för alla "Nu är jag äntligen här"! Ibland ser man dem även dansa lite grann när de rastar i Vattenriket under höstflyttningen.

Följ tranorna via Vattenrikets webbkamera

Under transäsongen finns en webbkamera på plats ute på matningsfältet så att tranorna kan följas från datorer runt om i världen.

Adressen till webbkameran är: <http://www.vattenriket.kristianstad.se/kamera/tranor.php>

Webbkameran är populär - under säsongen 2016 besöktes webbkameran 20 980 gånger!

Övervintring, flytt och häckning

Var häckar tranorna?

Det häckar tranor i hela Sverige. Av alla tiotusentals tranor som flyger över Östersjön om våren häckar cirka 400 par i Skåne. Resten häckar längre norrut i Sverige och Danmark, Norge och Finland. I Sverige finns det totalt runt 30 000 par som häckat eller hävdar revir enligt en inventering som gjordes 2012. (Ingen Sverigetäckande inventering har gjorts sedan dess.)

När de häckar är de svåra att få syn på. Ofta häckar de i kanterna av ensliga myrar, kärr, sumpskogar eller ibland vassen vid en sjö eller våtmark. Bona byggs på marken och de lever ett undagömt liv.

Hur många häckar i Vattenriket?

Troligtvis häckar över 50 par i Kristianstadstrakten numera. I våtmarksområdet längs Helgeån i Vattenriket häckar runt 10-15 par.

Flyger tranorna till Hornborgasjön efter att de har varit i Vattenriket?

Vi vet inte säkert. Några ringmärkta tranor har observerats först vid Pulken och sedan vid Hornborgasjön ungefär en vecka senare. Vi tror dock att det endast är ett fåtal tranor som fortsätter från Pulken till Hornborgasjön.

Flytt i flock på hög höjd

Tranorna flyttar vanligtvis i mindre grupper men det händer att flera hundra flyttar tillsammans i en stor flock. Tranorna är väderflyttare. För att spara så mycket energi som möjligt passar de på att flytta dagar då solen värmer upp marken. Då varm luft stiger bildas så kallade termikvindar, varma vindspiralerna, som tranor och andra stora fåglar gärna glidflyger på. En solig dag lyfter många tranor från Pulken så fort marken blivit varm och snurrar sakta uppåt tills de bara syns som små prickar i skyn. För att kunna utnyttja termikvindarna behöver tranorna flyga under molnen. Om det är molnfritt följer tranorna med de varma vindarna högt upp. Tranor har setts från flygplan på över 4000 meters höjd!

Foto tranor: Mattias Roos

Hur snabbt flyger tranorna?

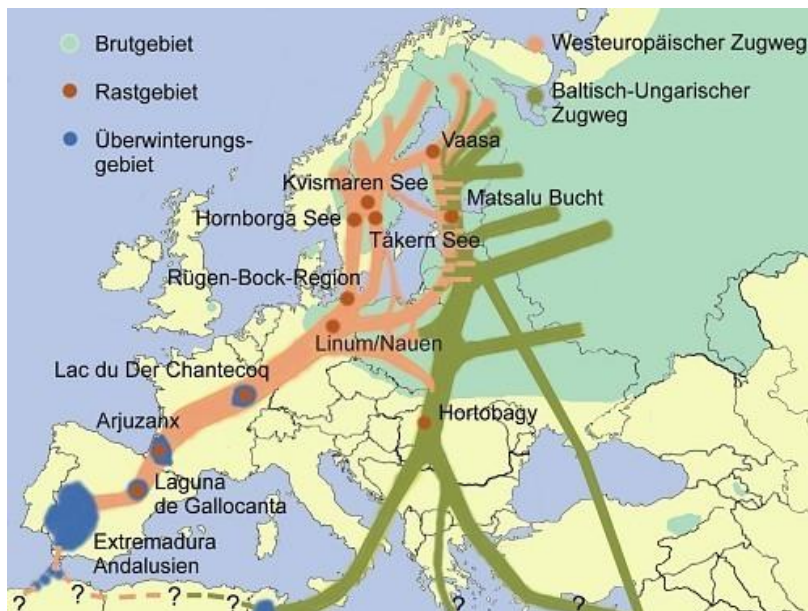
En undersökning över Östersjön och Skåne visade att tranorna kom upp i runt 70 km/h när de flög aktivt över havet en vindstilla dag och i drygt 50 km/h när de glidflög på varma uppvindar. Har de medvind kan de komma upp i högre hastigheter, över 150 km/h!

Var övervintrar tranorna?

De flesta av tranorna som kommer till Sverige övervintrar i Spanien och Frankrike (se kartan nedan). Milda vintrar stannar en del även i Tyskland.

Vilken väg flyttar tranorna?

Beroende på var tranorna häckar tar de olika flyttvägar till vinterkvarteren. Nedan ser du en karta som visar olika flyttvägar (orangea och mörkgröna) och häckningsområden (mintgrönt område). Under sträcket är de beroende av några få traditionella rastplatser som ligger med en dagsresas mellanrum. De syns som röda prickar på kartan.

Karta över europeiska tranornas flyttväg och häckningsområden.

- Västliga flyttrutten
- Östliga flyttrutten
- Rastplatser
- Häckningsområdet för den europeiska tranan (*Grus grus*).
- Övervintringsområden

Räkning och statistik

Hur räknas tranorna?

Medlemmar i Nordöstra Skånes Fågelklubb räknar tranor vid Pulken ungefär var tredje kväll när där är runt tusen tranor eller fler. Minst två skådare räknar alla tranor som står på marken under eftermiddagen. Där tranorna står tätt kan de som syns i ett tubkikarfält räknas, till exempel 30 stycken. Sedan flyttas tubkikarens sikte över tranorna och varje grupp om 30 läggs till tidigare antal. Därefter räknas de som står mer utspritt en och en. Inflygande tranor under kvällen läggs därefter till eftermiddagens totalsumma. Inflygande flockar räknas innan de kommer ner på marken. Vid skymning kan det vara svårt att hinna räkna om det kommer flera flockar från olika håll samtidigt. Trots utmaningarna får oftast skådarna snarlika totalsummor när var och en räknat färdigt!

Hur många tranor brukar rasta vid Pulken?

Det är omöjligt att veta hur många tranor som rastar vid Pulken under säsongen. En del fåglar stannar många dagar medan andra gör kortare stopp. Det vi vet med säkerhet är att antalet tranor har ökat de senaste åren. Max antal tranor på en och samma kväll har mer än fördubblats sedan 2010. Antalet kvällar med mer än 1000 tranor på matningsfältet under säsongerna har också ökat rejält. Det visar att fler och fler tranor har upptäckt matningen vid Pulken och stannar där istället för att ge sig ut till omkringliggande fält.

Statistik över tranor vid Pulken i mars-april åren 2010 – 2017.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Max antal tranor på en kväll:	3 650	7 200	6 890	2 900	6 800	8 600	8 600	8 900
Antal kvällar med mer än 1000 tranor	-	-	15	11	27	30	26	33

Varje år sammanställs transäsongen med statistik och observationer vid Pulken i en årsrapport. Rapporterna hittar du på Vattenrikets webbsida om tranor:
<http://www.vattenriket.kristianstad.se/tranor/>

Hur många tranor är här just nu?

Detta är en av de vanligaste frågorna som du kommer att få av besökarna vid Pulken! Och den är inte så lätt att svara på såvida du inte antingen är en rutinerad fågelräknare eller råkar vara tranvärd just de kvällar då fågelklubbens räknare precis har sammanställt kvällens resultat. Fågelklubben räknar ungefär var tredje kväll. Resultatet skrivs upp på en tavla som sitter på utemuseets vägg. Beroende på när du får frågan är siffran där alltså mer eller mindre aktuell. Om du hör ett färskt räkningsresultat - ta chansen och se dig omkring! På så sätt kan du skapa dig en uppfattning om hur det ser ut på fältet när där är X antal tranor. Det är lättast att se hur stort område som täcks av tranor uppifrån tornet. På marken är det lätt att missa tranor som står längre iväg på fältet.

Ett tips är att också titta in på Vattenrikets virtuella tranobsbok:

Tranobsboken

På Vattenrikets transida <http://www.vattenriket.kristianstad.se/tranor/rapport.php> kan alla som vill rapportera in sin tranobservation. De som räknar tranor i fågelklubben brukar gå in och skriva kvällens resultat där. Ett tips är att titta in på sidan innan du ska vara tranvård och uppdatera dig på hur många tranor det varit vid Pulken de senaste dagarna.

Hur många besökare brukar njuta av tranor vid Pulken?

Precis som antalet tranor så har också antalet människor som vill njuta av tranorna ökat vid Pulken de senaste åren. Många har upptäckt att de inte behöver åka ända till Hornborgarsjön för att se trandans. Många danskar kommer till Pulken och passar samtidigt på att besöka naturkonstnär Carl Christian Toftes ateljé som ligger på Härnestadsvägen 127, ett par hus från Pulkens parkering. Förutom danska blandas skånska, blekingska och småländska med tranornas rop och andra språk och dialekter i utemuseet. Pulken har blivit en mötesplats för både tranor och människor!

Statistik över människobesökare vid Pulken i mars-april åren 2010 – 2017.

År:	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Totalt antal besökare:	-	6 000	9 000	7 000	10 600	15 000	15 000	15 000

Ringmärkning

Varför ringmärks tranor?

Vi vet inte så mycket om tranornas liv. Genom att ringmärka dem och sedan läsa av ringarna på olika platser och sammanställa observationerna får vi reda på mer om deras liv, rörelsemönster, flytt, ålder med mera.

Var ringmärks tranorna?

Sedan några år tillbaka ringmärks tranor på en rad olika platser i Nordeuropa. I Sverige märks fåglar främst vid Tranemo, Skellefteå, Umeå, Västerås och på Grimsö i Bergslagen. Tranungarna fångas strax innan de blivit flygfärdiga och fåglarna får en personlig färgkod som visar vilket år de är födda och vilket geografiskt område de kommer ifrån.

Vad betyder färgerna på ringarna?

Färgerna på vänsterbenet visar i vilket land tranan är ringmärkt. Färgerna på höger ben är unika för individen, alltså som ett sorts ID-kort. Den översta ringen visar var i ett land tranan är född.

Om du ser en ringmärkt trana

Om du ser en ringmärkt trana kan du försöka läsa av ringarna på benen. Det finns tre ringar på varje ben. Färgen på ringarna beskrivs uppifrån, först tranans vänstra ben, sedan det högra. Se också om tranan har en metallring på något av benen. Om den har det, försök läsa av numret på den om det går. Försök sedan avgöra om det är en vuxen eller en ung trana (bilder på tranor i olika stadier finns i utställningen vid Pulken). Notera hur bra siktförhållandet är vid din observation.

Svenska tranarbetsgruppen tar in uppgifter om observerade, ringmärkta tranor. De ingår i ett internationellt samarbete och blir glada varje gång någon rapporterar sin observation till dem. Du hittar information om hur du rapporterar till dem på deras webbsida www.svenskatranor.se under "Ringmärkning – rapportera ringmärkta" i menyn. Den som rapporterar in en ringmärkt trana får ofta tillbaka information om det som finns att veta om just den tranan.

Du kan läsa mer om Svenska Tranarbetsgruppen, ringmärkning och vad de olika färgerna betyder på deras webbsida: www.svenskatranor.se

Lästips för dig som vill veta mer om tranor

På Vattenrikets webbsida finns mer information om tranorna i Vattenriket:
<http://www.vattenriket.kristianstad.se/tranor/>

Carl Christian Tofte har skrivit boken "Trandans" med mycket information och vackra akvareller. Boken finns att köpa på svenska, tyska och danska på naturum och i Carl Christians ateljé.

Carl Christian Tofte och Jessica Lee Hjort har tolkat tranornas rörelser och sammanställt informationen på en webbsida: <http://grusgrus.tofte-hjort.com/>
Rörelserna finns även beskrivna i en folder som säljs på naturum och i Carl Christians ateljé.

Svenska tranarbetsgruppens webbsida: www.svenskatranor.se

Andra fåglar vid Pulken

Vintertid ses ofta stora gåsflockar med flera olika arter på de omgivande fälten. Havs- och kungsörn patrullerar regelbundet av området.

Under våren samlas stora mängder änder på de översvämmande betesmarkerna. Gravänder går gärna tillsammans med tranorna och letar mat. Även bläsand och kricka brukar ses liksom en och annan skedand, årta och stjärtand som rastar i mindre antal. Under häckningstid kan du se både tofsvipa, rödbena, storspov, gulärta och enkelbeckasin vid Pulken. Bruna kärrhökar som häckar i Yngsjöns vassar jagar ofta över området.

Gravänder. Hannen har en röd knöl på näbben.

I utemuseets utställning hittar du information om några av de olika fåglar som du kan se vid Pulken och under tranvårdspassen kommer det att finnas en fågelbok tillgänglig. I utställningen finns också en vevapparat där du kan höra ljudet av några av de vanligaste fåglarna på ängarna.

Storken

Har du tur kan du få se både tranor och storkar komma flygande över utemuseet! Under ett par år fanns ett storkhägn i Härnestad där storkar föddes upp och släpptes ut. Hägnet finns inte längre kvar men flera storkar lever nu i det vilda runt om i trakten.

Storkhägnen sattes upp genom det skånska Storkprojektet som drivs av Naturskyddsföreningen i Skåne och Skånes ornitologiska förening. Projektet startade 1989 och har sedan dess arbetat med att återinföra storken i det skånska landskapet. Genom projektet har flera storkhägn satts upp runt om i Vattenriket under åren.

Du kan läsa mer om storkprojektet på deras webbsida www.storkprojektet.se

Liten svensk – dansk fågelordlista

Svenska:	Danska:	Svenska:	Danska:
Trana	Trane	Gravand	Gravand
Stork	Hvid stork	Kricka	Krikand
		Bläsand	Pibeand
Sädgås	Sædgås	Skedand	Skeand
Grågås	Grågås	Årta	Atlingand
Kanadagås	Canadagås	Stjärtand	Spidsand
Vitkindad gås	Bramgås		
		Rödbena	Rødben
Havsörn	Havørn	Tofsvipa	Vibe
Kungsörn	Kongeørn	Enkelbeckasin	Dobbeltbeccasin
		Storspov	Storspove
Brun kärrhök	Rørhøg		
		Gulärta	Gul vipstjert

Värdskap

Tillsammans kommer vi som är tranvårdar att möta flera tusen människor som kommit till Pulken för att njuta av och lära mer om tranorna. Vårt bemötande blir en del av deras upplevelse.

Vad representerar du när du är Tranvård?

När du är Tranvård vid Pulken kommer du att bära en blå vindjacka med texten "Tranvård i Vattenriket" i vit text på ryggen. Du kommer alltså inte bara att representera dig själv som privatperson, utan mycket mer. För besökarna blir du ambassadör för Pulken, Vattenriket, tranorna och alla de organisationer och föreningar som hjälps åt med arbetet vid Pulken.

Gott tranvårdskap

Mycket i ett bra värdskap sammanfattas i det som ofta kallas "sunt förnuft" och frågan "Hur skulle jag själv vilja bli bemött som besökare vid Pulken?". Tänk på att:

- En glad, trevlig och hjälpsam värd kan förgylla den kallaste och mest blåsiga dag!
 - Vi hjälper alla som vill att titta i tubkikaren och svarar på frågor om tranorna.
 - Vi hjälper besökarna att hitta till andra fina besöksplatser i Vattenriket och tipsar om naturum.
 - För att besökarna lätt ska kunna hitta oss tranvårdar bär vi den blå tranvårdsjackan synlig som yttersta plagg.
 - Om du får en fråga du inte kan svara på, titta här i häftet och kolla med din medtranvård.
- Tillsammans kan vi mycket om tranorna, andra fåglar och Vattenriket! Har ni inget svar kan du tipsa den som frågar att skriva till naturum@kristianstad.se. Kontaktuppgifter till naturum finns på baksidan av naturums program, så ger gärna den som frågar ett sådan (finns i trappan i tornet.)

Praktisk info

Låst förvaringsutrymme

I utemuseum Pulken finns en toalett halvvägs upp i tornet. Under toaletten finns ett förrådsutrymme som är låst med ett kodlås. Förmiddagar finns tranvårdar från naturum på plats som kan koden. En värd på varje kvällspass kommer att få veta koden innan sitt pass.

Ficklampa

Det finns ingen lampa i förrådet. Det hänger en ficklampa på utsidan på pålen närmast förrådsdörren så att du även kan lysa på det yttre kodlåset om det är mörkt.

Tranvårdsjacka

Varje tranvård får låna en tranvårdsjacka under perioden för sina pass. När du varit tranvård för sista gången lägger du din torra eller blöta lånejacka i en av backarna märkta "torra jackor" och "blöta jackor" som finns i förrådet. Var noga med att stänga locken, annars finns risk att jackorna börjar dofta som toaletten ovan...

Tubkikare

Två tubkikare kommer att finnas vid Pulken 24 mars-8 april. De förvaras i en låda med kodlås i förrådsutrymmet. Dagtid finns tranvårdar från naturum på plats som kan koden. Kvällstid kommer en av tranvårdarna att få koden innan sitt pass.

Första hjälpen

Förbandslåda och filt finns på toaletten.

Anslagstavla och broschyrer

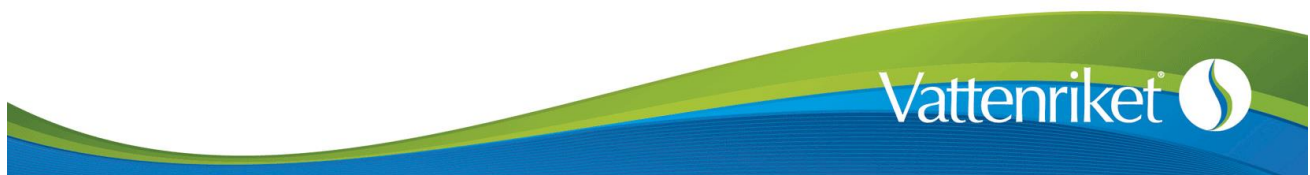
Halvvägs upp längs rampen i utemuseet finns en anslagstavla och broschyrställ. Här finns också en tavla där du kan se hur många tranor som fanns på plats vid senaste räkningen. Broschyerna fylls på av naturums personal och av föreningarna. I broschyrställen finns:

- *För natur och människa* - om biosfärområde Kristianstads Vattenrike (sve, eng)
- *Året runt i Vattenriket* - med karta över Vattenrikets besöksplatser (sve, eng, ty)
- *Lätt att ta sig fram i Vattenriket* - karta över tillgängliganpassade besöksplatser. (sve)
- *Flyer* - visar vägen till naturum Vattenriket (sve, eng)
- *Sång och dans i Vattenriket* - naturums program med öppettider och kontaktuppgifter
- *Karta* över Kristianstads kommun
- *Äta och göra* - Folder om tips på var besökaren kan äta och göra i trakten
- Nordöstra Skånes fågelklubbs program (föreningen fyller på)
- Naturskyddsföreningen i Kristianstads program (föreningen fyller på)

Tömning av toaletter och städning

Det finns två handikappanpassade toaletter vid Pulken under perioden 23 mars- 9 april; en Bajamaja vid parkeringen och ett utedass halvvägs upp i rampen i utemuseet. Utöver dessa finns även tre Bajamajor vid parkeringen.

Naturvårdsskötsel på kommunens tekniska förvaltning C4 Teknik städar toaletterna och plockar skräp vid utemusset tre gånger i veckan. Om en toalett blir full finns det tejp och en skylt med

texten "Bajamajan är full" i förrådsutrymmet under toaletten. Under påsk och på helgerna ansvarar inhyrda parkeringsvärdar för att skylta toaletterna vid parkeringen om de blir fulla. De plockar också skräp vid tornet och kollar till soptunnorna.

Parkering

Vid Pulken finns en parkeringsyta utmed Härnestadsvägen. Från parkeringen är det en promenad på grusväg 300 meter till utemuseet. Under påsk och de andra helgerna kommer inhyrda parkeringsvärdar att finnas till hands för att lotsa besökare rätt. Du som tranvärd ska enbart hjälpa besökare vid tornet, men det kan vara bra att känna till hur parkeringen är tänkt att fungera om någon besökare frågar. På parkeringen finns:

- minst 150 platser för personbilar
- 5 platser för husbilar. Husbilsparkeringarna är väl uppskyltade. Husbilar får parkera men inte övernatta.
- 0 parkeringar för bussar. Bussar får släppa av resenärer utmed vägen och sedan köra cirka 2 kilometer till Yngsjö och parkera på parkeringsplaster utmed väg 118, norr och söder om korsningen.
- 4 parkeringar för rörelsehindrade finns vid utemuseet.

Grillning

Yngsjö IF har ett avtal med Vattenriket om att grilla korv (kött och veggo) vid utemuseet under transäsongen. De kommer i första hand att grilla under helgerna kl 13-18 men får även grilla där under övriga dagar under perioden 24 mars-8 april.

Adresser

naturum Vattenriket: naturumsvägen 2, Kristianstad.

Carl Christian Toftes ateljé: Härnestadsvägen 127, Åhus.

Pulken: Härnestadsvägen 155, Åhus.

Koordinater till parkering vid Pulken

WGS 84 (lat, lon): N 55° 53.345', E 14° 12.486'
 WGS 84 decimal (lat, lon): 55.88905, 14.20685.
 RT90: 6196735, 1400068
 SWEREF99: 6194018, 450470

Koordinater till pulkens handikapparkering

WGS 84 (lat, lon): N 55° 53.324', E 14° 11.896'
 WGS 84 decimal (lat, lon): 55.88874, 14.19827
 RT90: 6196711, 1399452
 SWEREF99: 6193987, 449855

Telefonnummer

Frågor som rör Tranvärderiet

Sussie Söderlundh: 044-13 23 31 eller 0738- 53 23 31

Frågor om toaletterna och nedskräpning - Naturvårdsskötsel vardagar kl 07-16:

Therese Hörnquist: 0733-13 40 54

Knud Iversen: 0732-31 72 53

Kaos i trafiken

Polisen **114 14** (utan riktnummer)

Akut olycka, ambulans behöver tillkallas

SOS Alarm **112** - ange **Larmruta 9699** och adress **Härnestadsvägen 155**.

Frågor som rör transtörning vid Pulken eller tranförekomst på sådda åkrar:

Anders Hallengren, Länsstyrelsen, 0708-38 59 33

Har du andra frågor, kontakta Vattenriket:

Åsa Pearce, informationsansvarig: 0733-13 64 62

Emma Andersson, vikarierande natur och friluftstekniker: 0733-13 57 96

Karin Magntorn, naturumföreståndare: 0733-13 64 83

Hans Cronert, naturvårdssamordnare: 0708-77 77 35